

Školitelský posudek diplomové práce

Martiny Chvátalové

Politické divadlo Falka Richtera v postdramatickém kontextu

Martina Chvátalová si vytkla za úkol zmapovat dramatickou a divadelní tvorbu současného německého dramatika a režiséra Falka Richtera, který patří ke generaci dnešních čtyřicátníků, jež se od 90. let významně podílí na proměně německého divadla v praxi a současně sama programově skrze nejrůznější manifesty, prohlášení, rozhovory i divadelně-sociologické projekty mění současný divadelní diskurz. Tito tvůrci se vědomě vztahují k nejnovějším trendům v německé teatrologii, k proměně teatrologické reflexe a samotné definice divadla, k níž dochází rovněž od 90. let 20. století.

Analyzovat tvorbu Falka Richtera se na první pohled zdá být snazší, než např. uchopit divadelní poetiku René Pollesche či Franka Castorfa, na niž lze tato nová teatrologická kritéria beze zbytku uplatnit, pokud jde performativnost a postdramatický charakter jejich tvorby. U Falka Richtera je však situace složitější v tom, že jeho tvorba je rozpolcená, program i praxe jeho politického divadla a dramatu se odehrává mezi dvěma póly ve smyslu tradice a současné podoby německého politického divadla. Richter je autorem racionálním, vědomě a s velkým autorským i osobnostním nasazením se zabývá aktuálními tématy a kritizuje současnou společnost. Dokáže o současné trendy a nejzávažnější témata, stejně jako o vlastní tvorbu též s odstupem reflektovat a překračuje tak hranici mezi uměním a společností, nebo též uměním a sociologií či politologií. Tím se blíží tradiční linii německého politického divadla 20. století (která má jistě kořeny už v německém osvícenství a v tom, jak např. Lessing a Schiller teoreticky vymezili společenskou úlohu divadla), jak je chápali Piscator, Brecht, ale i dokumentární drama 60. let. Z toho důvodu je v práci též poměrně hutná kapitola (15 stránek z celkových 140), charakterizující historii této divadelní tradice. Nejde však o samoučelný historický exkurs, ale o nutný kontext, z něhož zčásti Richterovo dílo vyrůstá, aby se od ní zároveň čím dál více odklánělo. Richterovy počáteční divadelní texty až do projektu Trust i jeho vlastní divadelní režie se blíží více tradiční formě interpretačního divadla, texty zachovávají alespoň navenek atributy textů dramatických. Ovšem současně v nich autor používá vyjadřovací prostředky vlastní mediální a virtuální době, přičemž je tato problematika i tématem her. Už tím se jeho tvorba ocitá „na

hraně“ mezi dvěma tradicemi a dvěma koncepcemi německého společensko-kritického divadla, a to nejen historicky, ale i pokud jde o jeho současnou praxi. Nikoli náhodou autorka cituje na začátku kapitoly Politické divadlo prohlášení jiné současné německé dramatičky Dey Loher, která je stejně jako Richter autorkou v širším smyslu politickou. Sama nechápe politické divadlo jako záležitost proklamativní či ideologickou, současně ale podobně jako Richter zachovává tradiční formální atributy dramatu. Současně však také pociťuje potřebu fenomén a funkci politického divadla nově definovat.

V posledních letech se však Falkova divadelní poetika více blíží jedné z podob postdramatického divadla, jak je definuje Hans-Thies Lehmann, a klade důraz na performativitu a silnou fyzickou přítomnost aktérů, o níž hovoří „ve svých textech též Erika Fischer-Lichte. Autorka se však nezaměřuje pouze na tyto dva korifeje současné německé teatrologie. Na základě vlastního studia na Freie Universität Berlin a dalších rešerší se inspiruje též pracemi německých teoretiků E. Muriel, U. Schmidta, B. Stegemanna, G. Poschmann, A. Pelky a S. Tiggerse, H. Varopoulou, atd. a jejich pojetím nově definovaného politického a postdramatického divadla. Současnou Falkovu tvorbu zasazuje diplomantka ponejvíce právě do teoretického kontextu a vůbec do kontextu současného německého kritického myšlení o divadle. Nezabývá se vědomě příliš tvorbou dalších současných německých dramatiků. Už tak dost obsáhlá práce by se vršením dalších kontextů neúměrně rozrostla (i tak má 140 stran). Navíc Chvátalová dostatečně definuje celkovou společenskou situaci a její proměny v minulých dvou až třech desetiletích, která se týká nejen německé společnosti, ale Západu vůbec, a témata, která jsou takříkajíc ve vzduchu a která tudíž logicky zpracovávají i další autoři, Richterovi vrstevníci.

Diplomantce se podařilo v přiměřených proporcích zachytit různé podoby Richterovy dramatické a divadelní tvorby, přičemž v první části se věnuje především Richterovým stěžejním tématům a způsobu jejich zpracování, respektive prolnutí vyjadřovacích prostředků s tematikou (viz virtuální, „flexibilní“ odlidštěná společnost, anonymita a zaměnitelnost hrdinů, útržkovitá, klipovitá jazyková stylizace a chronotopy chladných letištních hal, vylidněného mrazivého města, hermeticky uzavřené enklávy vyvolených občanů či vystavení vlastního života v galerijním prostoru). Poslední, nejrozsáhlejší část své práce pak diplomantka věnuje Richterově tvorbě po podstatné proměně jeho tvůrčí poetiky, tedy divadelně-tanečnímu projektu Trust, v jehož formě se přímo odráží nové pojetí politična na divadle v duchu tzv. estetiky politična, kterou autorka vymezila v jedné z předchozích kapitol.

Jevištní dění kladoucí důraz na fyzickou přítomnost a pohyb aktérů a na jistou iritaci diváků má především za úkol narušovat stereotypy diváckého vnímání a médii „zmanipulovaného“ uvažování. Diplomant se daří tyto rysy a jejich proměny v celé Falkově tvorbě výstižně zachytit a zároveň, zejména pokud jde o realizaci projektu Trust, který měla možnost v Berlíně opakovaně shlédnout, čtenáři plasticky zprostředkovat jeho specifickou jevištní podobu. Teprve v této fázi se totiž těžiště Falkovy tvorby, přestože se režii věnoval i předtím, přesouvá přímo na jeviště, do reálného divadelního prostoru se zvýrazněním performativní složky.

Diplomová práce Martiny Chvátalové se úspěšně vyrovnává se zpracováním nelehkého, protikladného a rozporuplného fenoménu, jakým politické divadlo a drama Falka Richtera je. Plně proto doporučuji práci k obhajobě a navrhuji známku výborně.

V Praze dne 5. 9. 2014

PhDr. Zuzana Augustová, Ph.D.